

HK I, 2012-2013

Bài 8: Cây

Giảng viên: Hoàng Thị Điệp

Khoa Công nghệ Thông tin – Đại học Công Nghệ

Nguồn tham khảo chính:

Cua học COEN 352 Data Structures and Algorithms của tác giả Rachida Dssouli

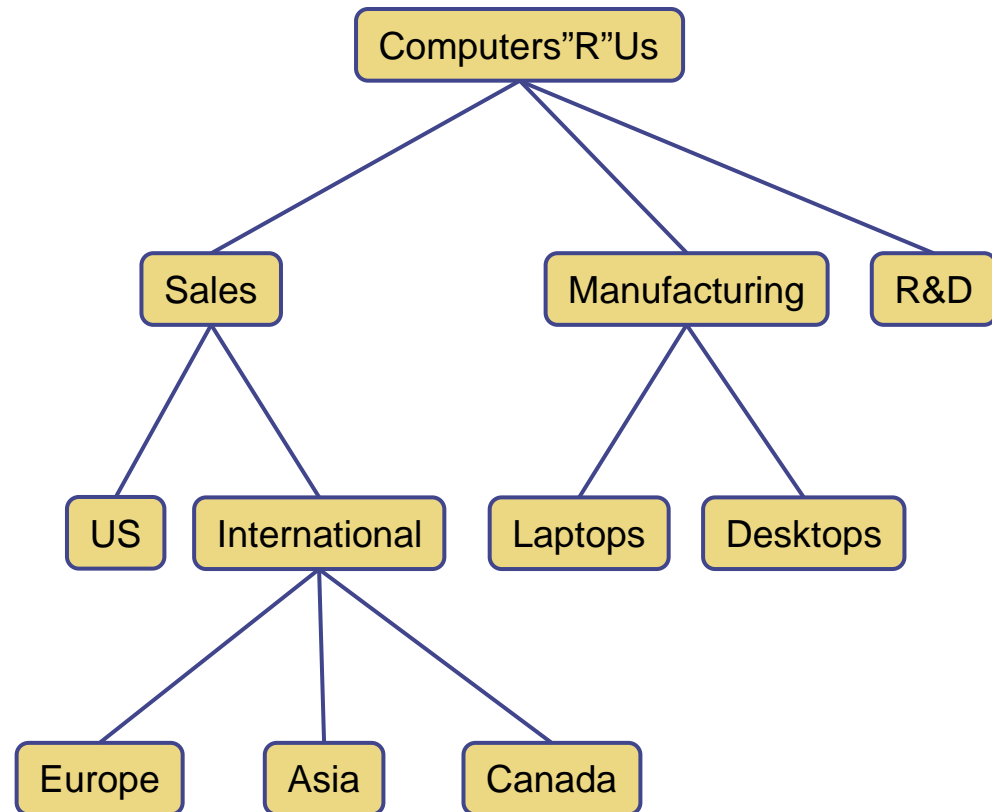
Mục tiêu bài học

1. Các khái niệm cơ bản
2. Duyệt cây
3. Cây nhị phân
4. Cây tìm kiếm nhị phân

1. Các khái niệm cơ bản

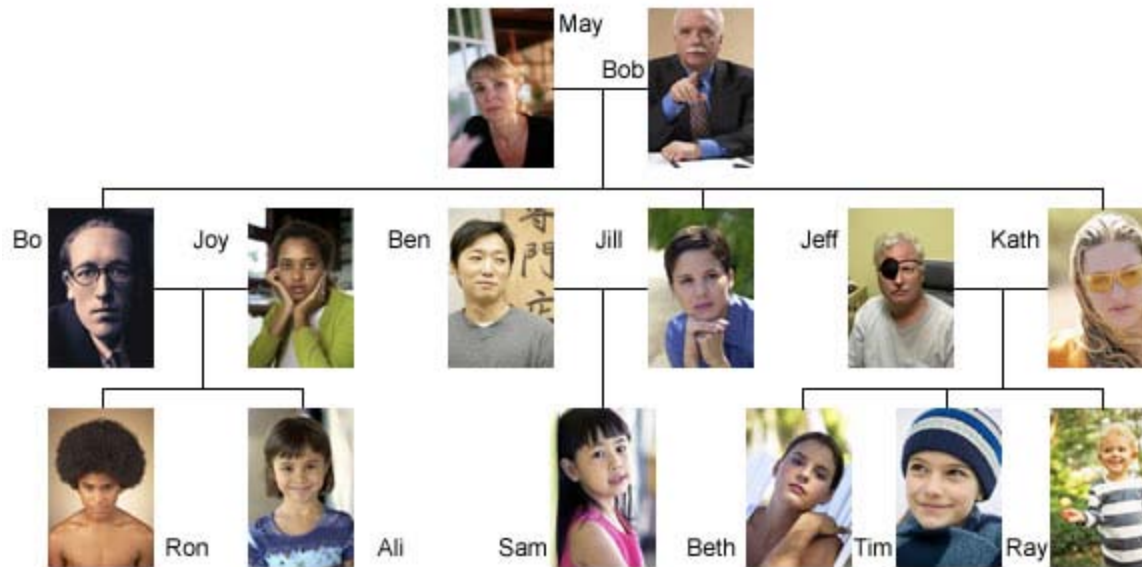
Giới thiệu

- Ví dụ: tập hợp các thành viên trong một dòng họ với quan hệ cha – con
- Trong ngành công nghệ thông tin, cây là mô hình trừu tượng của một cấu trúc phân cấp
- Một cây bao gồm các đỉnh với quan hệ cha – con
- Ứng dụng
 - Sơ đồ tổ chức
 - Hệ thống file
 - Các môi trường lập trình

Định nghĩa cây

1. Toán học: thông qua đồ thị định hướng
2. Hệ quy

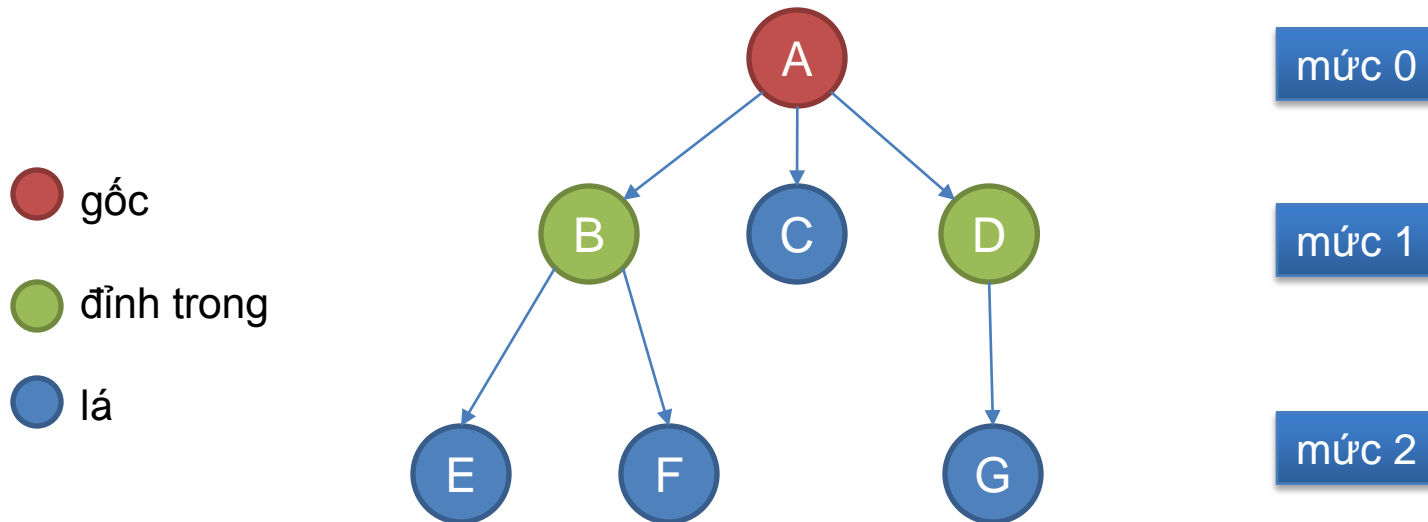
Đồ thị định hướng

- Đồ thị
 - là một mô hình toán học
 - biểu diễn một tập đối tượng có quan hệ với nhau theo một cách nào đó
- Một đồ thị định hướng $G = (V, E)$
 - Gồm một tập hữu hạn V các đỉnh và một tập E các cung
 - Mỗi cung là một cặp **có thứ tự** các đỉnh khác nhau (u, v)
 - (u, v) và (v, u) là hai cung khác nhau.

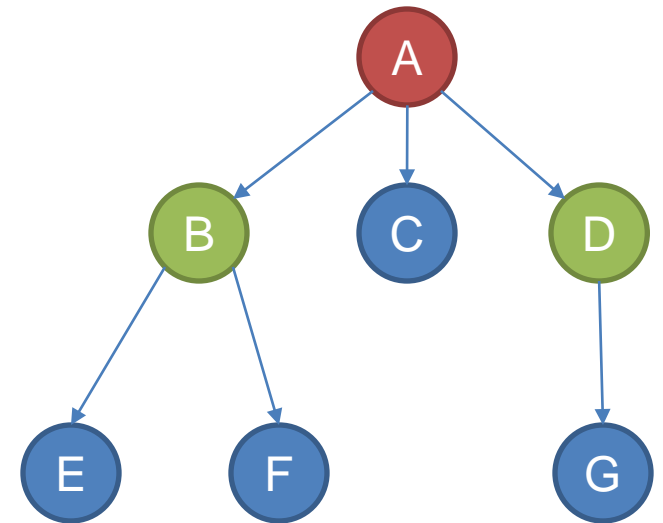
Cây & Đồ thị định hướng

- **Cây** là một đồ thị định hướng thỏa mãn các tính chất sau
 - Có một đỉnh đặc biệt được gọi là **gốc** cây
 - Mỗi đỉnh C bất kỳ không phải là gốc, tồn tại duy nhất một đỉnh P có cung đi từ P đến C. Đỉnh P được gọi là **cha** của đỉnh C, và C là **con** của P
 - Có đường đi duy nhất từ gốc tới mỗi đỉnh của cây.

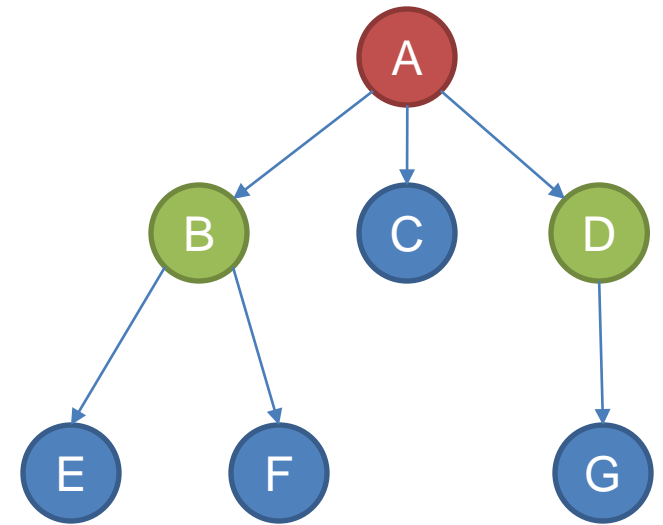
Các thuật ngữ

- Trong cây nếu có đường đi từ đỉnh A tới đỉnh B thì A được gọi là **tổ tiên** của B, hay B là **con cháu** của A
- Các đỉnh cùng cha được xem là **anh em**
- Các đỉnh không có con được gọi là **lá**
- Một đỉnh bất kỳ A cùng với tất cả các con cháu của nó lập thành một cây gốc là A. Cây này được gọi là **cây con** của cây đã cho.
- **Độ cao** của một đỉnh là độ dài đường đi dài nhất từ đỉnh đó tới một lá.
 - Độ cao của lá bằng 0.
- **Độ cao** của cây là độ cao của gốc
- **Độ sâu** của một đỉnh là độ dài đường đi từ gốc tới đỉnh đó
 - Độ sâu của gốc bằng 0.

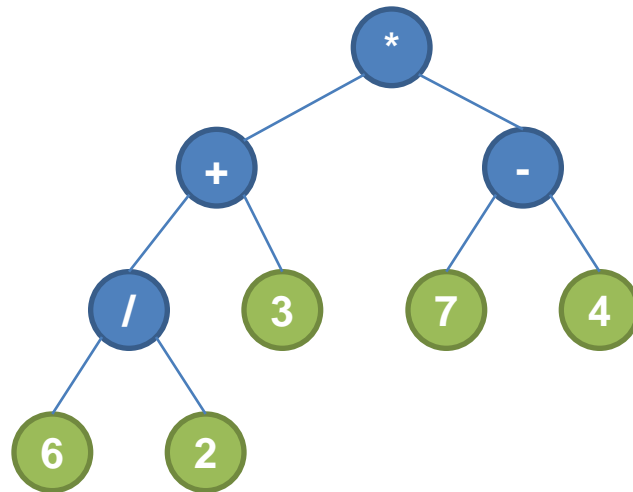

Các thuật ngữ (2)

- Cây là một CTDL **phân cấp**: Các đỉnh của cây được phân thành các mức.
 - Gốc ở mức 0
 - Mức của một đỉnh = mức của đỉnh cha + 1
- **Cây được sắp**: các đỉnh con của mỗi đỉnh được sắp xếp theo một thứ tự tự xác định

Ví dụ: Cây biểu thức

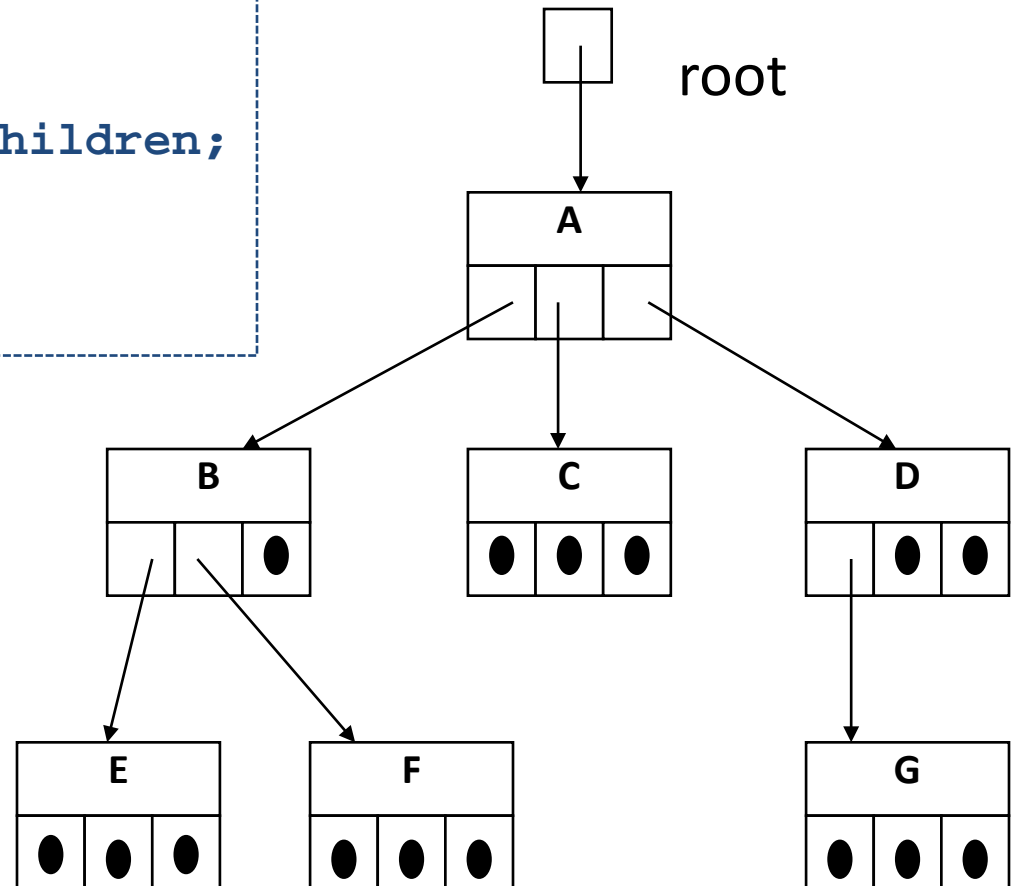
KDLTT cây Tree

- Sử dụng position để trừu tượng hóa các đỉnh
- Phương thức chung:
 - int `size()`
 - bool `isEmpty()`
 - objectIterator `elements()`
 - positionIterator `positions()`
- Phương thức truy cập:
 - position `root()`
 - position `parent(p)`
 - positionIterator `children(p)`
- Phương thức truy vấn:
 - bool `isInternal(p)`
 - bool `isExternal(p)`
 - bool `isRoot(p)`
- Phương thức cập nhật:
 - `swapElements(p, q)`
 - object `replaceElement(p, o)`
- Có thể định nghĩa thêm phương thức cập nhật tùy theo CTDL được sử dụng để cài đặt KDLTT cây

Cài đặt bằng cách chỉ ra danh sách các đỉnh con

```
template <class T>
class Node{
    T data;
    list<Node<T>*> children;
};

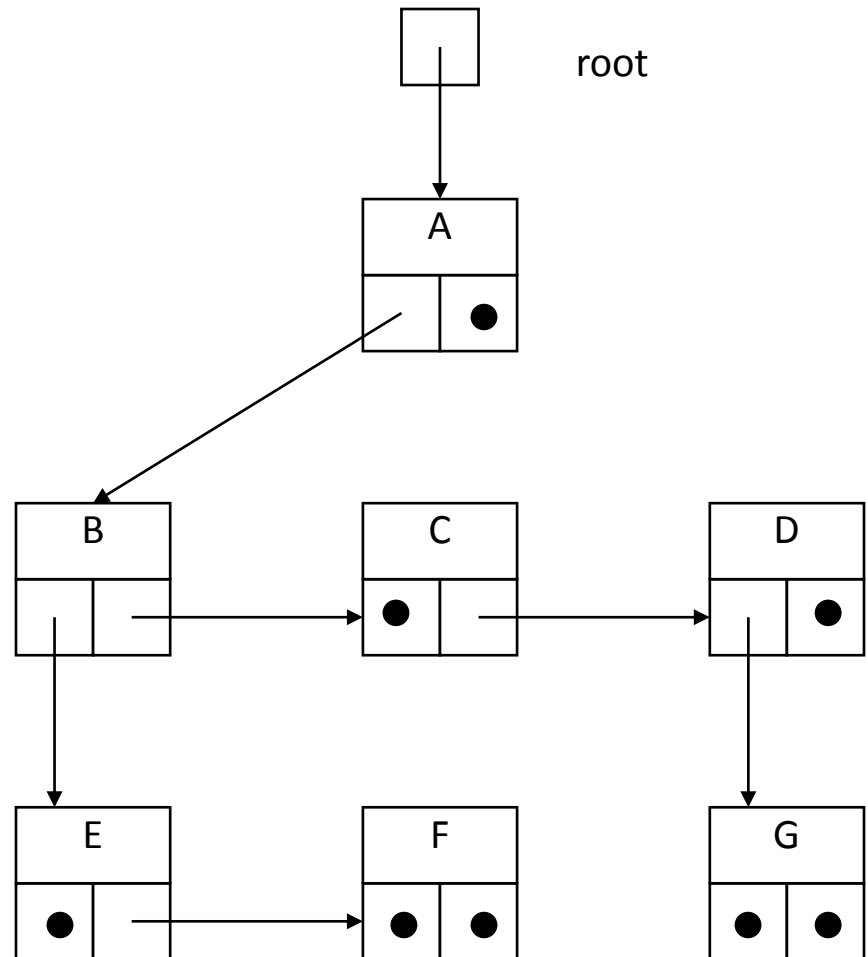
Node<char>* root;
```


Cài đặt bằng cách chỉ ra con cả và em liền kề

```
template <class T>
class Node{
    T data;
    Node<T>* firstChild;
    Node<T>* nextSibling;
};

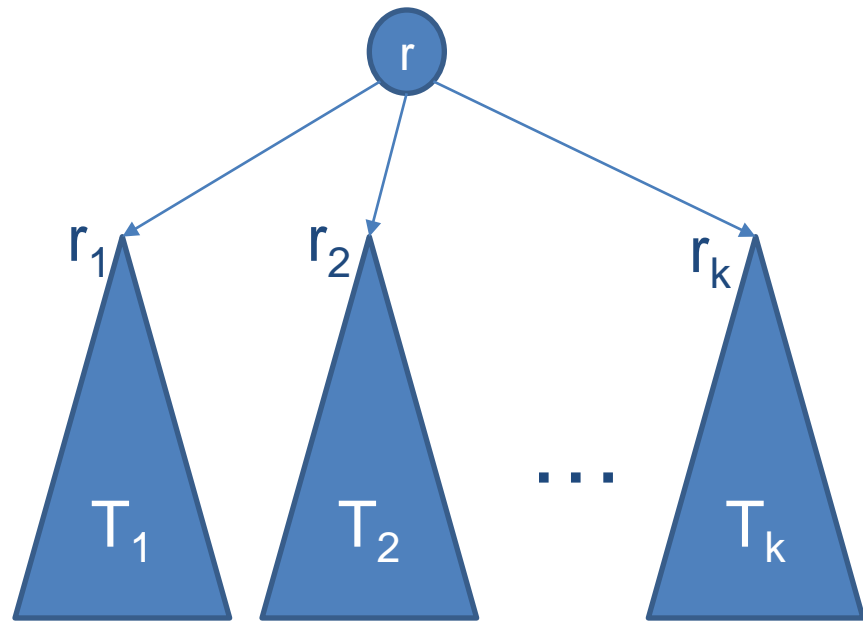
Node<char>* root;
```


2. Duyệt cây

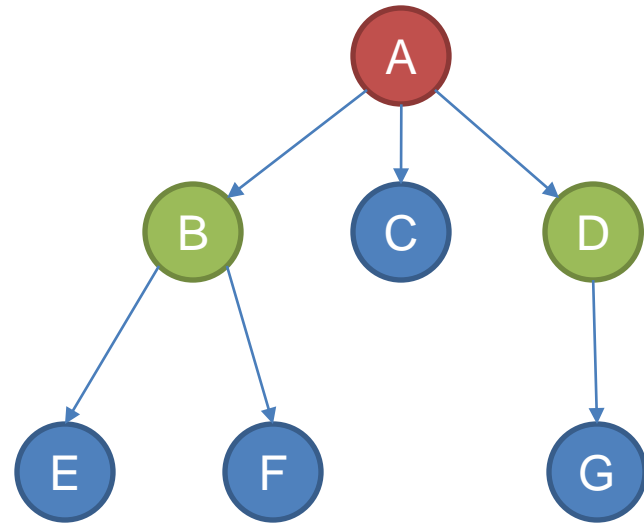
Duyệt cây

- Thứ tự trước (preorder)
- Thứ tự trong (inorder)
- Thứ tự sau (postorder)

Duyệt theo thứ tự trước

- Thăm gốc r.
- Duyệt lần lượt các cây con T_1, \dots, T_k theo thứ tự trước
- Còn được gọi là kỹ thuật tìm kiếm theo độ sâu

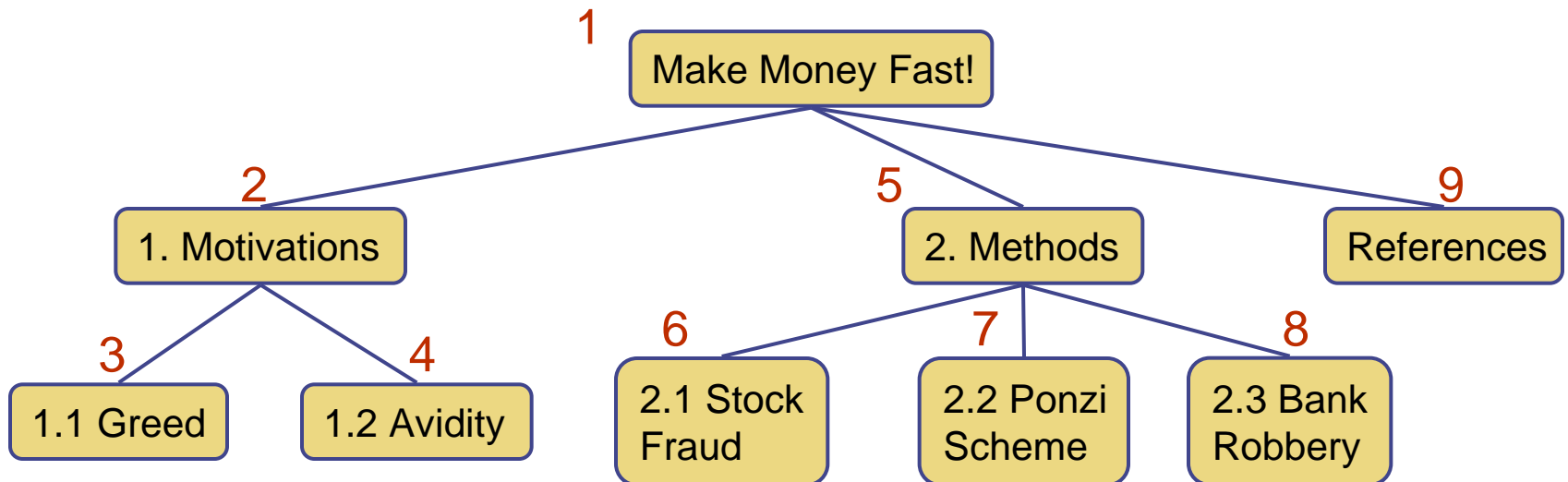
A-B-E-F-C-D-G

Preorder

- Thuật toán

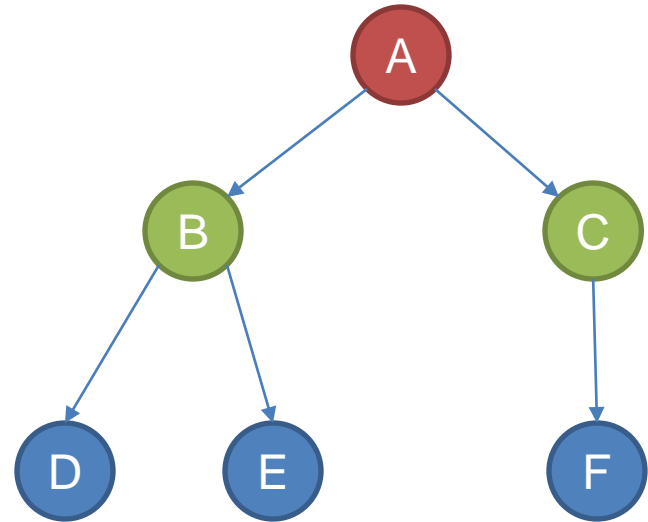
```
Algorithm preOrder(r)  
  visit(r)  
  for each child s of r  
    preOrder (s)
```

- Ứng dụng
 - In một văn bản có cấu trúc

Duyệt theo thứ tự trong

- Duyệt cây con trái T_1 theo thứ tự trong
- Thăm gốc r
- Duyệt lần lượt các cây con T_2, \dots, T_k theo thứ tự trong

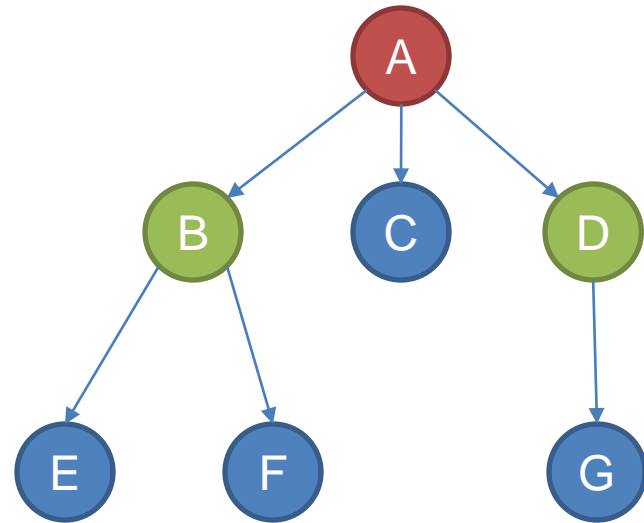
D-B-E-A-F-C

Inorder

```
Algorithm inOrder(r)  
  if isInternal (r) then  
    inOrder (leftChild (r))  
  visit(r)  
  if isInternal (r) then  
    s ← leftChild(r)  
    while hasNextSibling(s) do  
      s ← nextSibling(s)  
      inOrder(s)
```

Duyệt theo thứ tự sau

- Duyệt lần lượt các cây con T_1, \dots, T_k theo thứ tự sau
- Thăm gốc r .

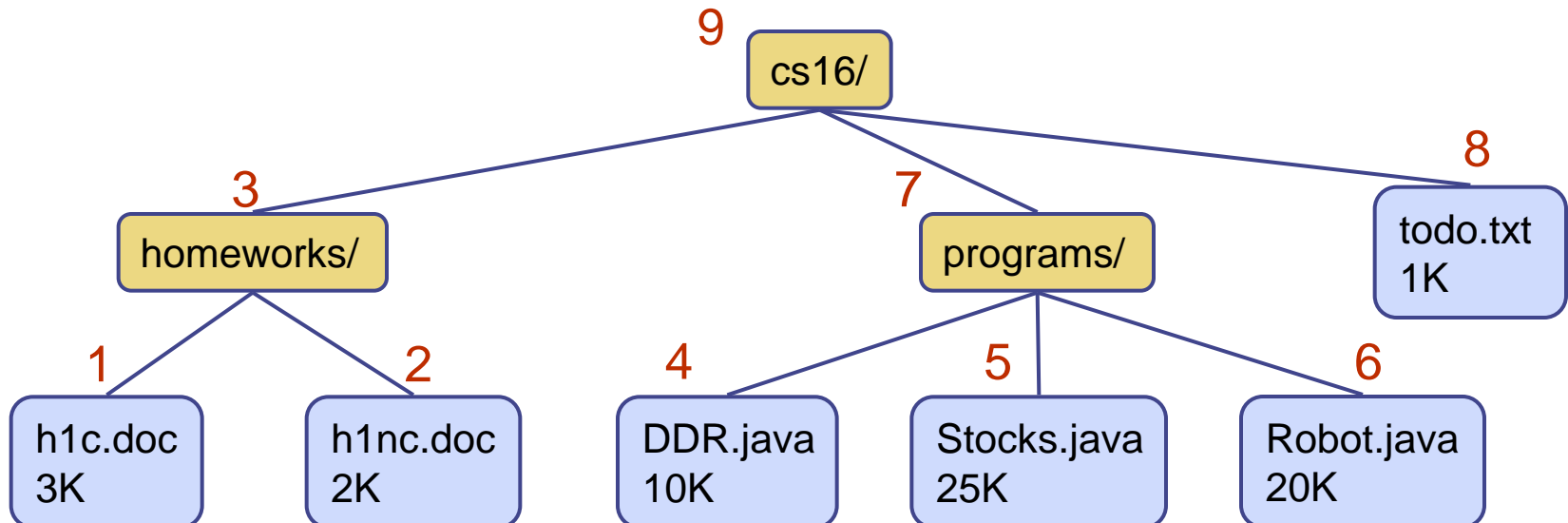

E-F-B-C-G-D-A

Postorder

- Thuật toán
- Ứng dụng
 - Tính toán dung lượng file và các thư mục con của một thư mục

Algorithm *postOrder(r)*
for each child *s* of *r*
 postOrder(s)
visit(r)

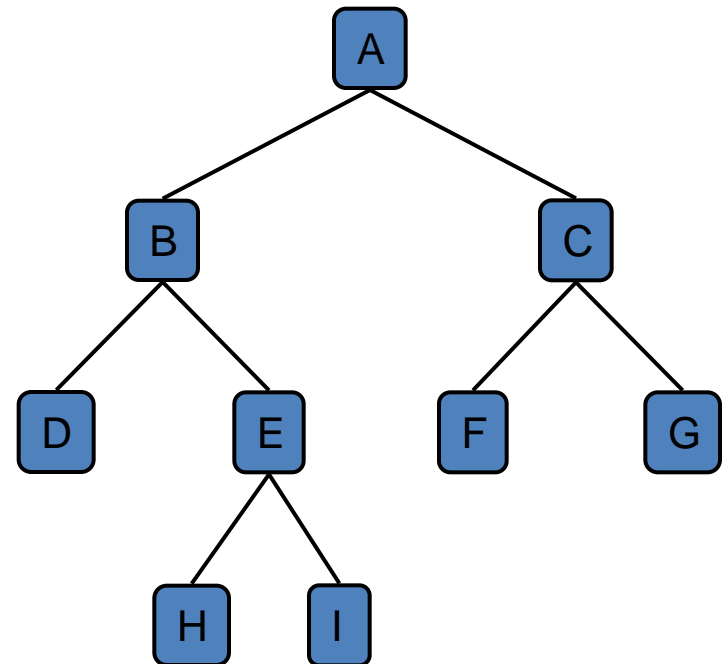

3. Cây nhị phân

Cây nhị phân

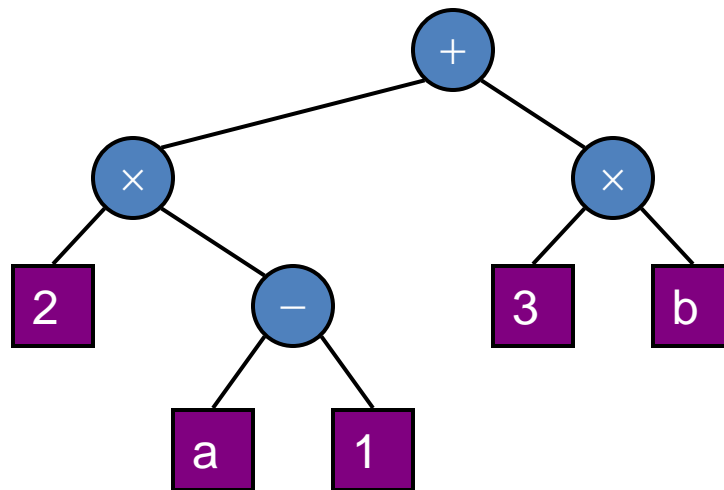
- Cây nhị phân là **cây được sắp** với các tính chất sau:
 - Mỗi đỉnh có nhiều nhất 2 con
 - Đỉnh con của một đỉnh được gọi là con trái hoặc con phải
 - Đỉnh con trái đứng trước đỉnh con phải
- Cây nhị phân được gọi là chuẩn (proper) nếu mỗi đỉnh có 2 con hoặc không có con nào
 - tức là mỗi đỉnh trong có chính xác 2 con
 - cây nhị phân không có tính chất này thì gọi là không chuẩn (improper)

- Ứng dụng:
 - biểu thức số học
 - xử lý quyết định
 - tìm kiếm

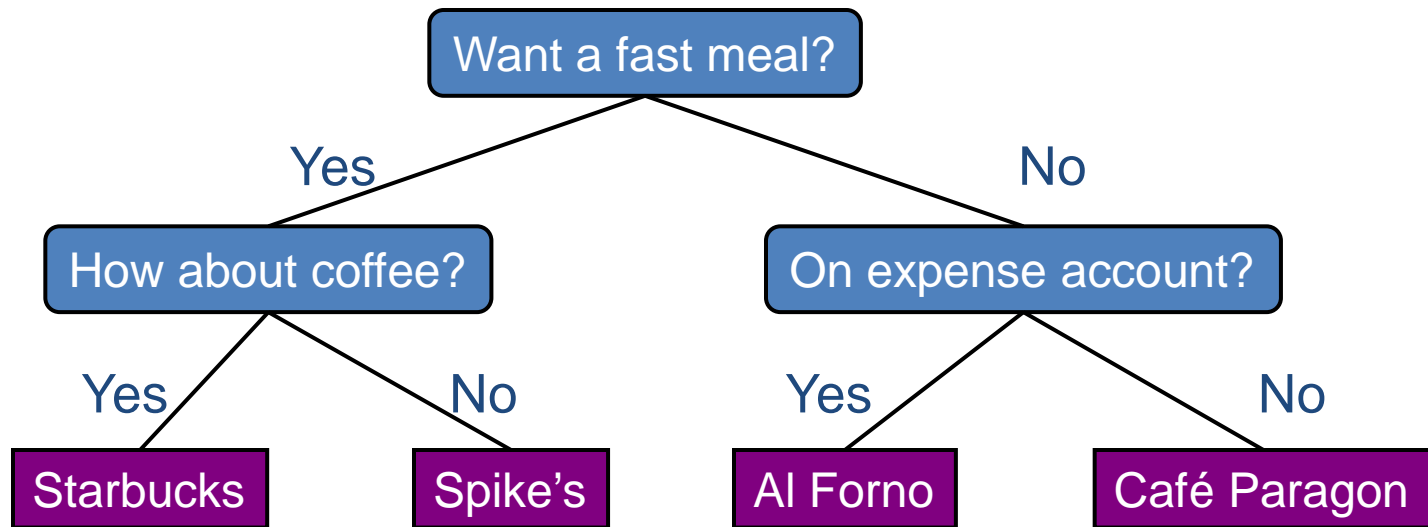
Cây biểu thức số học

- Cây nhị phân biểu diễn một biểu thức số học
 - đỉnh trong: toán tử
 - lá: toán hạng
- Ví dụ: cây cho biểu thức $(2 \times (a - 1) + (3 \times b))$

Cây quyết định

- Cây nhị phân biểu diễn quy trình ra một quyết định
 - đỉnh trong: câu hỏi với câu trả lời yes/no
 - lá: quyết định
- Ví dụ: quyết định chọn cửa hàng ăn

Tính chất của cây nhị phân chuẩn

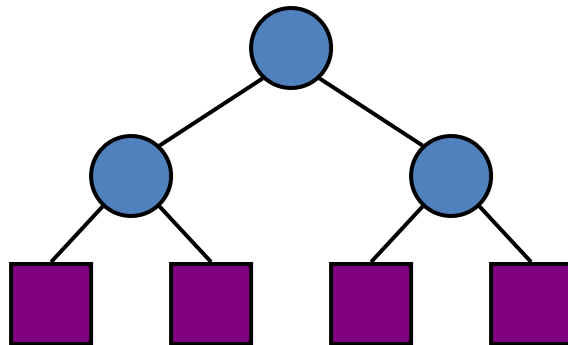
- Kí hiệu

n số lượng đỉnh

e số lượng lá

i số lượng đỉnh trong

h độ cao (đếm số cạnh trên đường đi dài nhất từ gốc đến lá)

$n=7, e=4, i=3, h=2$

- Tính chất:

- $e = i + 1$

- $n = 2e - 1$

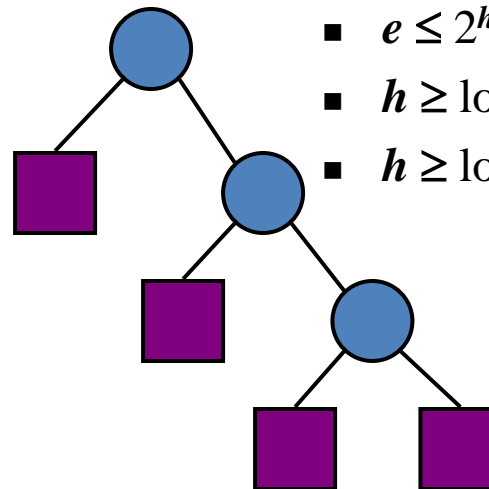
- $h \leq i$

- $h \leq (n - 1)/2$

- $e \leq 2^h$

- $h \geq \log_2 e$

- $h \geq \log_2 (n + 1) - 1$

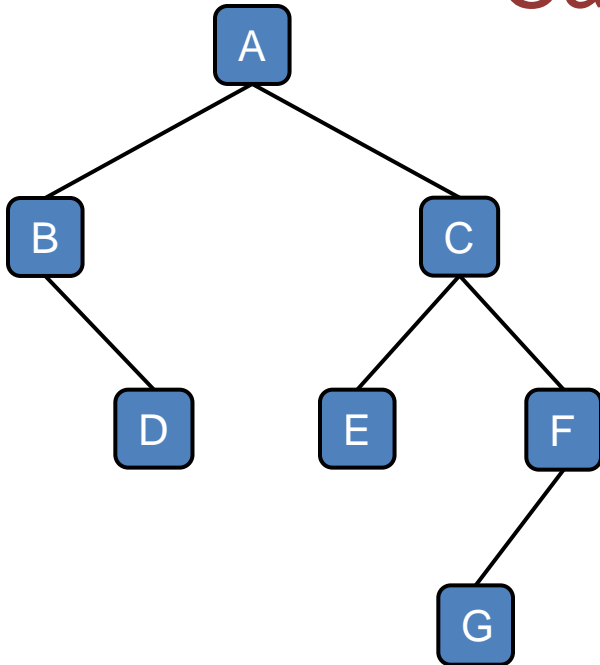

$n=7, e=4, i=3, h=3$

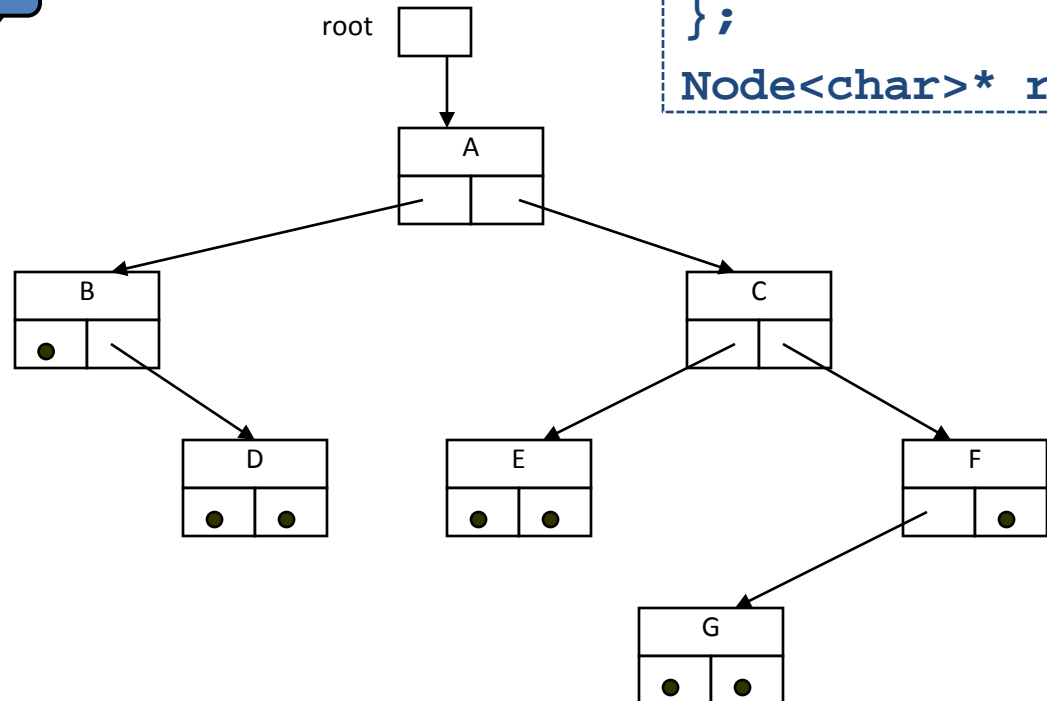
KDLTT cây nhị phân BinaryTree

- KDLTT cây nhị phân BinaryTree thừa kế KDLTT cây Tree
- Bổ sung các phương thức:
 - position `leftChild(p)`
 - position `rightChild(p)`
 - position `sibling(p)`
- Các phương thức cập nhật có thể được định nghĩa theo CTDL cài đặt KDLTT cây nhị phân

Cài đặt cây nhị phân


```
template <class T>
class Node{
    T data;
    Node<T>* left;
    Node<T>* right;
};
Node<char>* root;
```


Duyệt cây nhị phân theo thứ tự giữa

- Mô tả thủ tục
 - duyệt cây con trái của r theo thứ tự giữa
 - thăm đỉnh r
 - duyệt cây con phải của r theo thứ tự giữa
- Ứng dụng: vẽ một cây nhị phân
 - $x(v)$ = số thứ tự của v trong kết quả duyệt inorder
 - $y(v)$ = độ sâu của v

Algorithm *inOrder*(v)

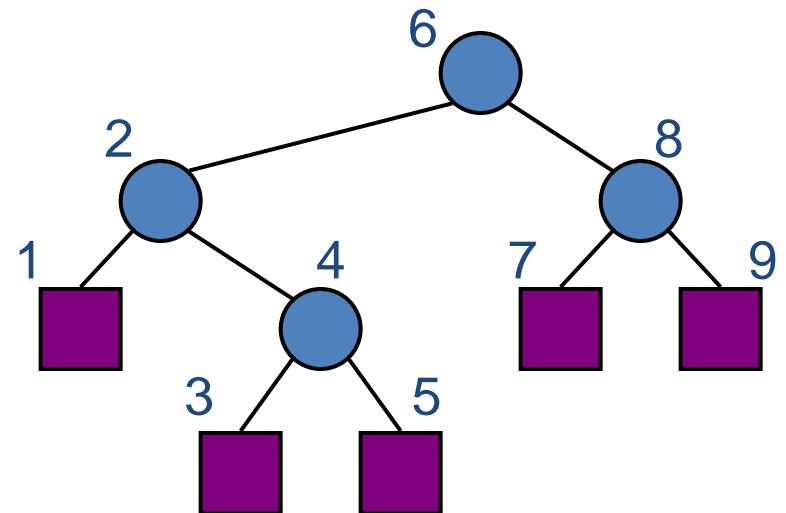
if *isInternal* (v)

inOrder (*leftChild* (v))

visit(v)

if *isInternal* (v)

inOrder (*rightChild* (v))

4. Cây tìm kiếm nhị phân

Cài đặt KDLT tập động

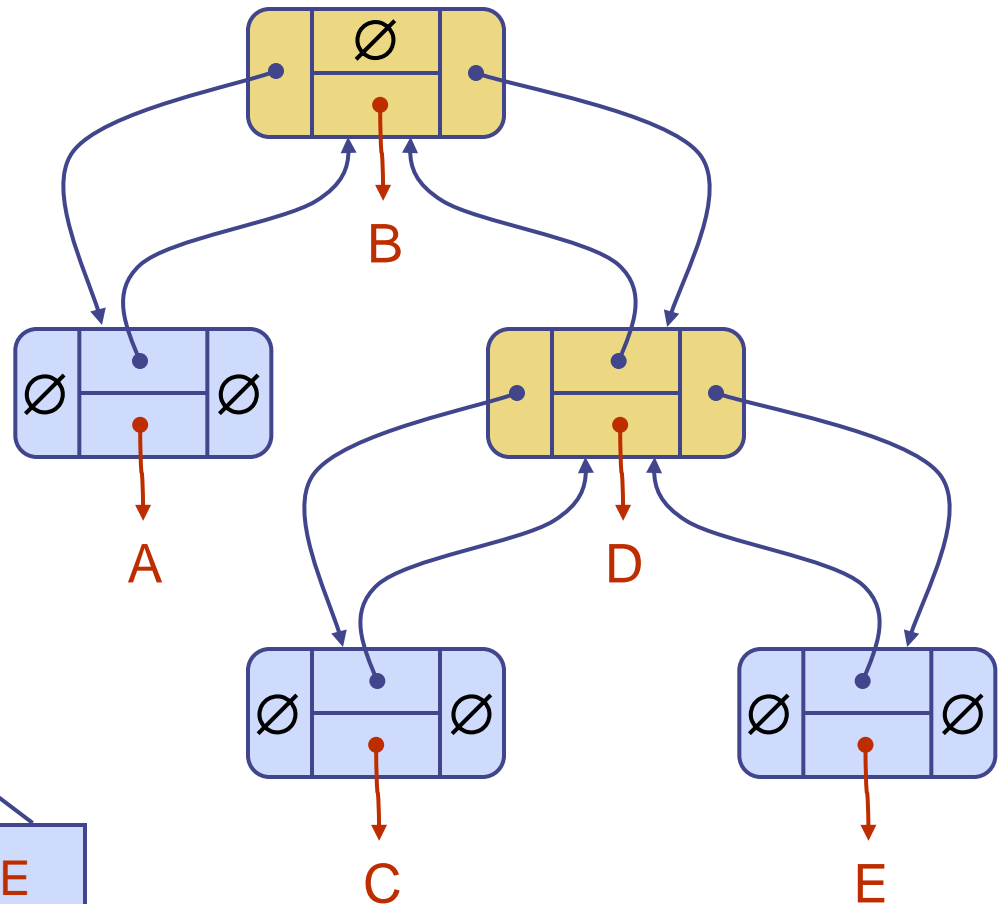
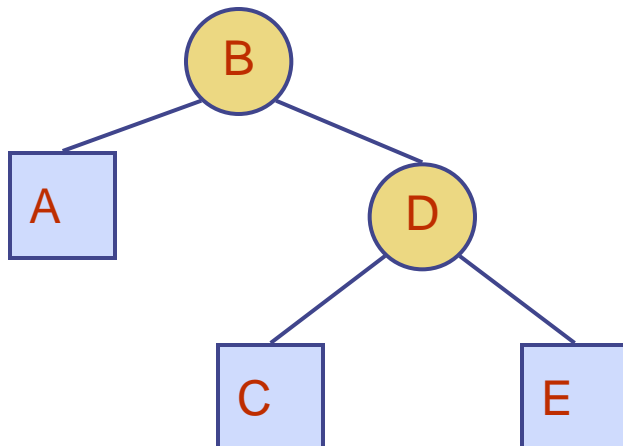
	insert	remove	find
Bảng mảng	?	?	?
Bảng mảng được sắp	?	?	?
Bảng DSLK đơn	?	?	?
Bảng cây tìm kiếm nhị phân	?	?	?

Cài đặt KDUTT tập động

	insert	remove	find
Bảng mảng	?	?	?
Bảng mảng được sắp	$O(N)$	$O(N)$	$O(\log N)$
Bảng DSLK đơn	$O(N)$	$O(N)$	$O(N)$
Bảng cây tìm kiếm nhị phân	?	?	?

Cài đặt cây nhị phân

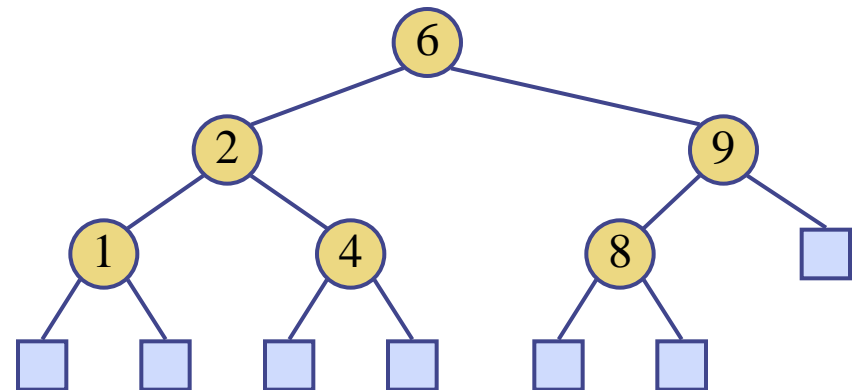
- Biểu diễn đỉnh bởi một đối tượng bao gồm:
 - Phần tử dữ liệu
 - Địa chỉ đỉnh cha
 - Địa chỉ đỉnh con trái
 - Địa chỉ đỉnh con phải

Cây tìm kiếm nhị phân

- Cây tìm kiếm nhị phân là cây nhị phân lưu **khóa** (hoặc cặp khóa-giá trị) ở các đỉnh trong của nó và thỏa mãn tính chất sau:
 - Gọi u, v, w là 3 đỉnh sao cho u nằm trong cây con trái của v và w nằm trong cây con phải của v . Ta có
$$key(u) \leq key(v) \leq key(w)$$
- Các lá tạm thời không lưu dữ liệu

- Duyệt cây tìm kiếm nhị phân theo thứ tự trong sẽ thăm các khóa theo thứ tự tăng dần

Tìm kiếm đỉnh có khóa k

- Để tìm khóa k , ta lần theo đường đi xuất phát từ gốc
- Xác định đỉnh cần thăm tiếp theo dựa trên so sánh k với khóa ở đỉnh hiện tại
- Nếu ta tiến tới một lá thì kết luận không thấy khóa và trả về null
- Ví dụ: `find(4)`:
 - gọi tới `TreeSearch(4, root)`

Algorithm *TreeSearch*(k, v)

if *T.isExternal* (v)

return v

if $k < \text{key}(v)$

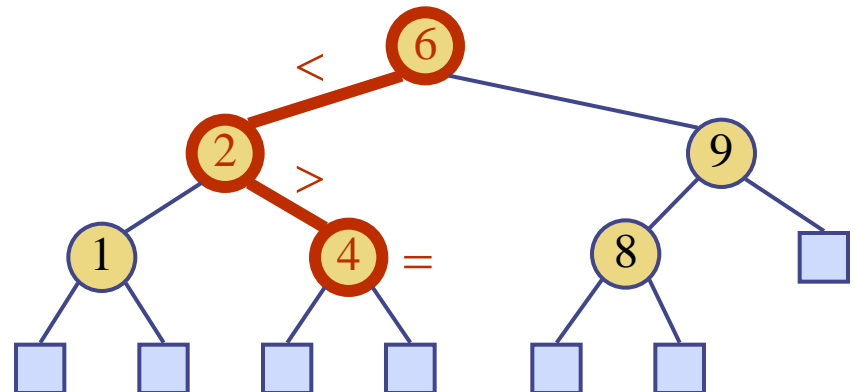
return *TreeSearch*($k, T.\text{left}(v)$)

else if $k = \text{key}(v)$

return v

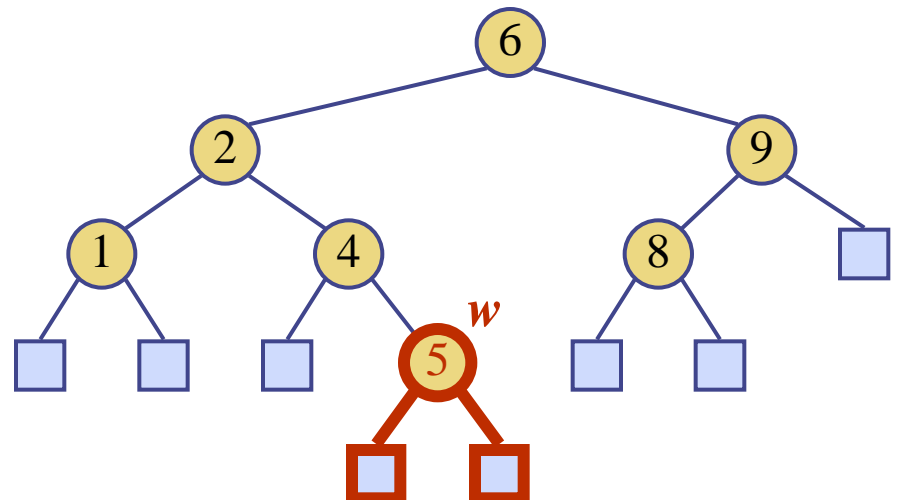
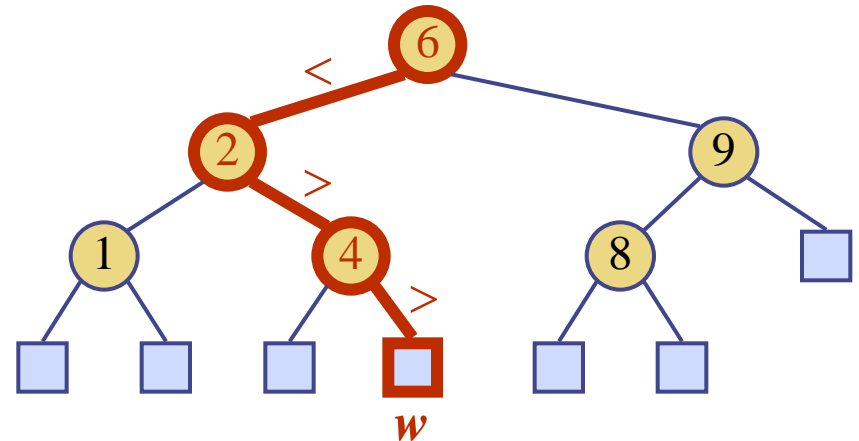
else { $k > \text{key}(v)$ }

return *TreeSearch*($k, T.\text{right}(v)$)

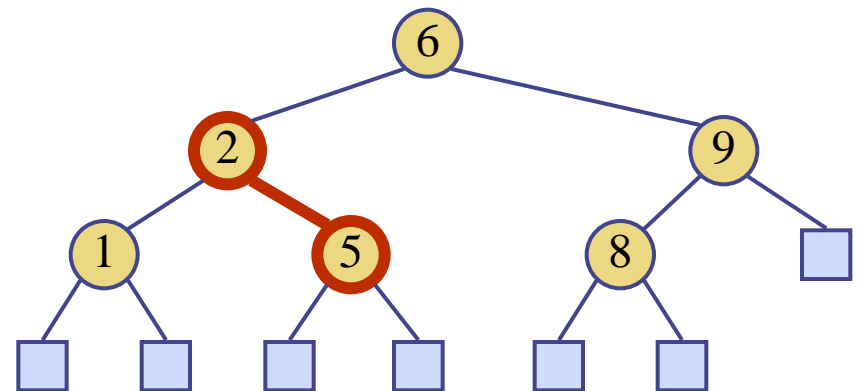
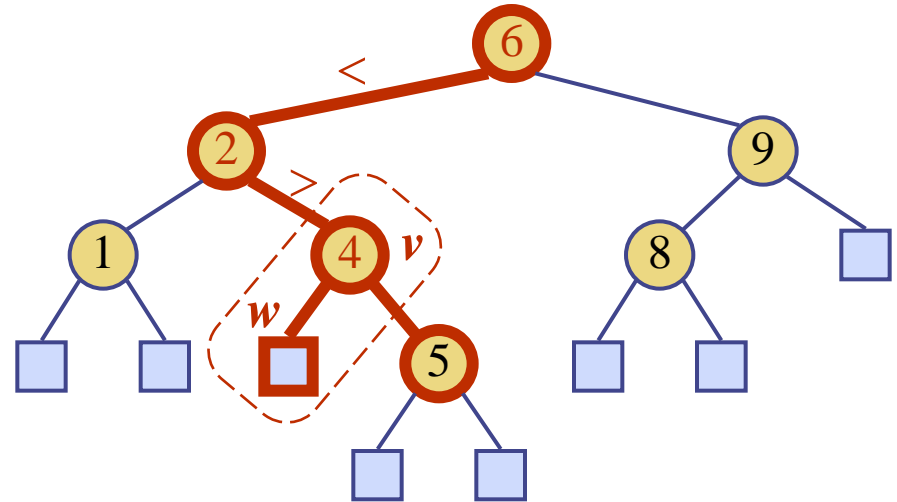
Thêm đỉnh có khóa k

- Để thực hiện `insert(k , o)`, ta tìm khóa k (dùng `TreeSearch`)
- Giả sử k không có trong cây, gọi w là lá trả về bởi phép tìm kiếm
- Ta thêm k vào đỉnh w và phát triển w thành đỉnh trong
- Ví dụ: insert 5

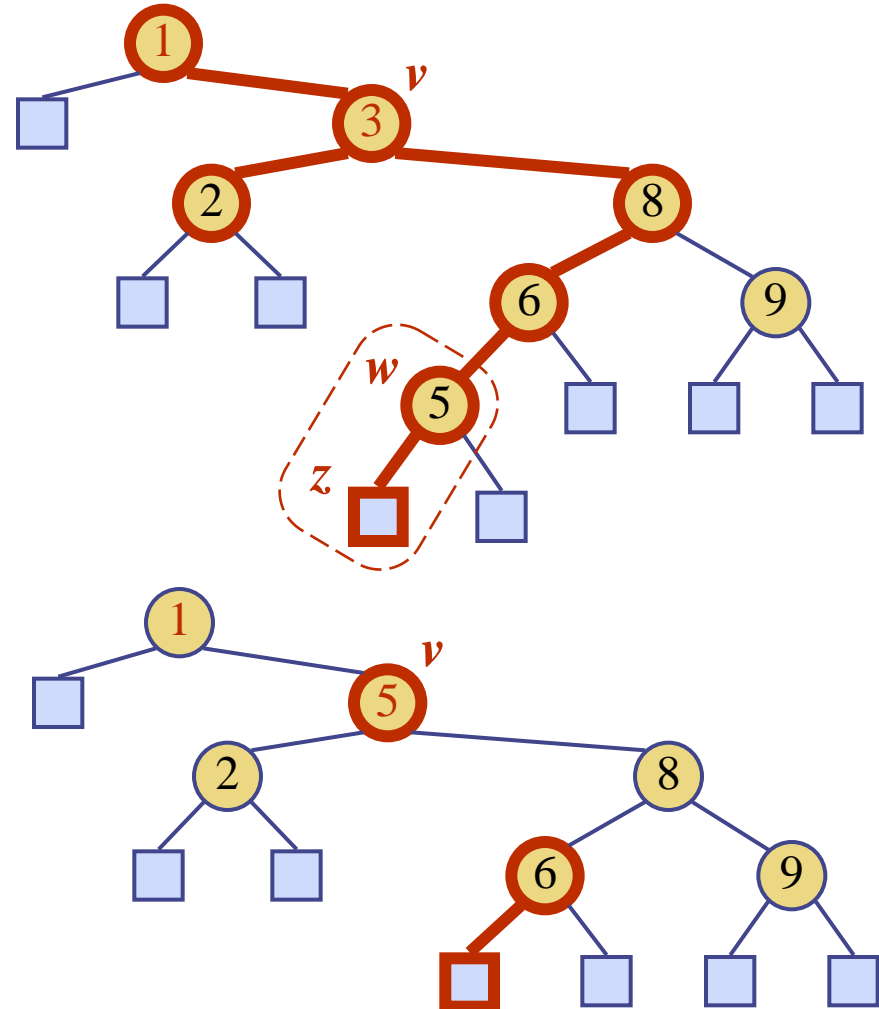
Loại bỏ đỉnh có khóa k

- Để thực hiện `remove(k)`, ta tìm khóa k
- Giả sử thấy k trong cây, gọi v là đỉnh chứa k
- Nếu đỉnh v có 1 lá w , ta loại bỏ v và w khỏi cây bằng phép toán `removeExternal(w)`. Phép toán này loại w và cha của nó
- Ví dụ: `remove 4`

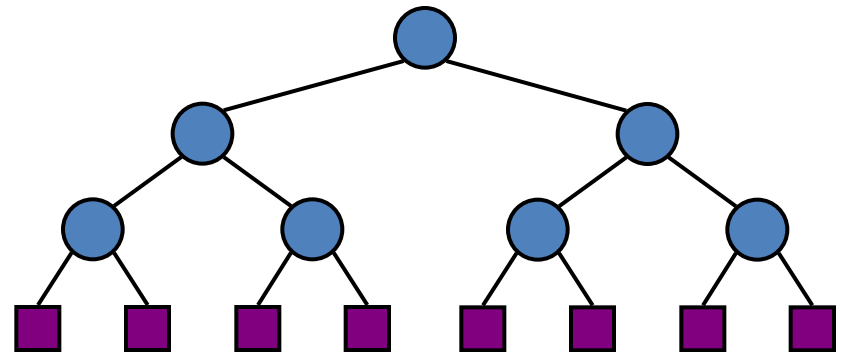
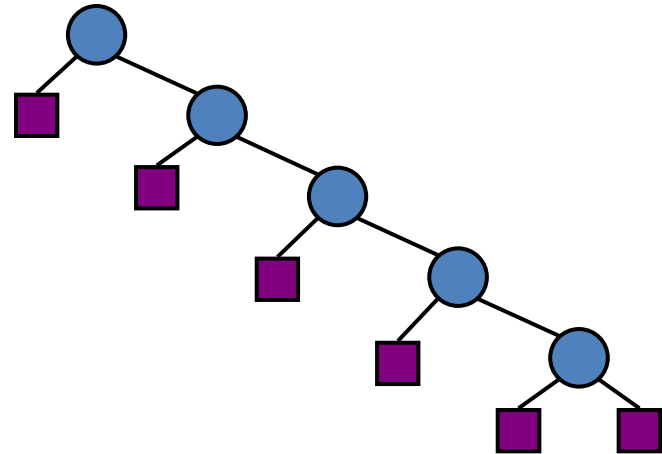
Loại bỏ đỉnh có khóa k (2)

- Trường hợp k được lưu ở đỉnh v có cả 2 con là đỉnh trong
 - ta tìm đỉnh trong w đứng sau v trong phép duyệt theo thứ tự giữa
 - sao $key(w)$ vào đỉnh v
 - ta loại đỉnh w và con trái z của nó (z phải là một lá) bằng phép toán `removeExternal(z)`
- Ví dụ: remove 3
- Phương án khác?

Phân tích độ phức tạp

- Xét tập hợp có n phần tử cài đặt bởi cây tìm kiếm nhị phân độ cao h
 - không gian sử dụng là $O(n)$
 - các hàm **find**, **insert** và **remove** thực hiện trong thời gian $O(h)$
- Độ cao h bằng $O(n)$ trong trường hợp xấu nhất và $O(\log n)$ trong trường hợp tốt nhất

Mục tiêu bài học

- ✓ Các khái niệm cơ bản
- ✓ Duyệt cây
- ✓ Cây nhị phân
- ✓ Cây tìm kiếm nhị phân

Chuẩn bị 2 buổi tới

- Kiểm tra giữa kì:
 - viết 90 phút
 - không sử dụng tài liệu
- Đọc chương 9 giáo trình (Bảng băm)